

УЧЕЊЕ НА ВОЗРАСНИТЕ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Информативен лист

Овој извештај е подготвен за Европската фондација за обука (ETF) од страна на Билјана Мојсовска Манојлова, со придонес на Марија Кармо Гомеш. Лиса Рустико од ETF го водеше процесот на изработка и го рецензираше извештајот.

Документот беше комплетиран во март 2026.

Содржината на овој извештај е исклучива одговорност на Европската Тренинг Фондација и не ги одразува нужноставовите на институциите на Европската унија.

© Европска Тренинг Фондација, 2026

Освен ако не е поинаку наведено, повторната употреба на овој документ е дозволена согласно лиценцата Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Тоа значи дека повторната употреба е дозволена под услов да се наведе соодветен извор и да се назначат направените измени.

За секоја употреба или репродукција на фотографии или друг материјал што не е во сопственост на Европската

фондација за обука, дозвола мора да се побара директно од носителите на авторските права.

При цитирање на овој извештај, ве молиме користете ја следната формулација:

Европска Тренинг Фондација (2026), *Учење на возрасните во Северна Македонија, Информативен лист*, Турин.

СОДРЖИНА

СОДРЖИНА	3
ПРЕДГОВОР	5
Национален контекст	6
ПОГЛАВЈЕ I: СТРАТЕГИИ И ПОЛИТИКИ ЗА УЧЕЊЕ НА ВОЗРАСНИ	7
Стратегии	7
Правна рамка	9
Политики за учење на возрасни	10
Национални перформанси наспроти клучните цели на ЕУ за УВ	11
Заклучоци	13
ПОГЛАВЈЕ II: ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОСТАВЕНОСТ И УПРАВУВАЊЕ СО УЧЕЊЕТО НА ВОЗРАСНИ	15
Институционални аранжмани	15
Модел на управување со учењето на возрасни	16
Финансирање на учењето на возрасни	17
Мониторинг и обезбедување на квалитет	18
Заклучоци	19
ПОГЛАВЈЕ III: ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА УЧЕЊЕ НА ВОЗРАСНИ	21
Видови и програми за учење на возрасни	21
Мерки за поддршка и услуги за возрасни учесници	24
Заклучоци	25
ЗАКЛУЧОЦИ	27
АНЕКС I – АНАЛИТИЧКА РАМКА И ВОДЕЧКИ ПРАШАЊА	28
АНЕКС II – ЛИСТА НА ИНТЕРВЈУА	31
АНЕКС III – ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА 2023 ГОДИНА: ЕВАЛУАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ	32
АНЕКС IV – СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ ЗА ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ ЗА НЕФОРМАЛНО УЧЕЊЕ НА ВОЗРАСНИ	34
АНЕКС V – УЛОГИ И НАДЛЕЖНОСТИ ВО УЧЕЊЕТО НА ВОЗРАСНИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	35

АНЕКС VI – ИНСТИТУЦИОНАЛНА ЗАСТАПЕНОСТ ВО ТЕЛАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ, НАСОЧУВАЊЕ И КООРДИНАЦИЈА ВО УЧЕЊЕТО НА ВОЗРАСНИ	37
АНЕКС VII – ИЗВОРИ, ВИДОВИ И ОБЕМ НА ФИНАНСИРАЊЕ	39
АКРОНИМИ	40
РЕФЕРЕНЦИ	42

ПРЕДГОВОР

Овој информативен лист е изработен во 2025 година од страна на Европската Тренинг Фондација (ETF) како дел од мапирање на учењето на возрасни (УВ) во земјите кандидати и потенцијални кандидати за членство во ЕУ: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово*, Молдавија, Црна Гора, Северна Македонија, Србија и Украина.

Овој проект се фокусира на УВ како подсектор со растечко значење, имајќи ги предвид тековните општествени и економски трансформации, како и зголемената потреба од следење и известување за реформите насочени кон унапредување на вештините (upskilling), преквалификација (reskilling) и целокупниот развој на човечкиот капитал.

Учењето на возрасните се разбира како важен дел од доживотното учење (ДУ)¹. Тоа ги опфаќа формалното (односно образованието поврзано со формални квалификации) и неформалното учење (претежно во компаниите, но и во други средини за учење), вклучително и активности за унапредување и преквалификација, како и учење насочено кон развој на широк спектар на вештини².

Согласно Член 2 од Законот за образование на возрасните 2024/08-6455-1 на Собранието на Република Северна Македонија³, образованието на возрасните (ОВ) е дел од образовниот систем и обезбедува обука, квалификации и учење за возрасни лица. Образованието на возрасните им овозможува на возрасните лица во текот на целиот живот да стекнат компетенции и квалификации неопходни за личен и професионален развој, работа и вработување, како и за општествено одговорно однесување. Образованието на возрасните се реализира како формално образование, неформално образование и искуствено (информално) учење (Член 3). Она што во националниот контекст се означува како образование на возрасни, со исклучок на информалното учење, го сочинува опфатот на ова мапирање. Со други зборови, во текстот на овој извештај, терминот „учење на возрасни“ и „УВ“ се однесуваат на она што во Северна Македонија е познато како „формално и неформално образование на возрасни“, за лица на возраст од 16+ (и по исклучок од 15+ доколку немаат завршено основно образование), врз основа на принципот на еднакви можности за сите возрасни, без оглед на возраста.

За потребите на изработка на овој информативен лист беше спроведено систематско собирање информации преку кабинетско истражување и теренска работа. Анализата е организирана според аналитичката рамка и водечките прашања претставени во [Анекс I](#). Во јуни и јули 2025 година беа спроведени групни и индивидуални интервјуа со претставници на релевантни институции – клучни актери и засегнати страни во областа на УВ во Северна Македонија, вклучувајќи понудувачи и на формално и на неформално УВ, како што се седумте Регионални центри за стручно образование и обука (РЦСОО). Списокот на интервјуа е приложен како [Анекс II](#). Овој извештај е валидиран од Центарот за образование на возрасни (ЦОВ) и Секторот за средно образование, образование на возрасни и доживотно учење при Министерството за образование и наука (МОН).

Информациите презентирани во овој документ се однесуваат на, и нудат увид во три важни димензии на УВ: 1. Стратешки и политички рамки; 2. Правна и институционална поставеност; и 3. Видови и форми на формално и неформално УВ, и ќе послужат како основа за ETF и сите

* Оваа ознака е без предрасуди во однос на ставовите за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 (1999) на Советот за безбедност на ОН и Мислењето на Меѓународниот суд на правдата (ICJ) за декларацијата за независност на Косово.

¹ Поимникот на Cedefop го дефинира доживотното учење како „секоја активност на учење преземена во текот на животот во формална, неформална или информална средина, која резултира со подобрување на знаењата, практичните знаења, вештините, компетенциите и квалификациите за лични, општествени или професионални цели“ [lifelong learning | CEDEFOP](#).

² Вештините се разбираат во поширока смисла, опфаќајќи вештини, знаења и компетенции за живот, многу пошироко од вештините потребни за пазарот на трудот.

³ Член 2 од Законот за образование на возрасните 2024/08-6455-1 на Собранието на Северна Македонија од 24 декември 2024 година (Службен весник бр. 3, 03.01.2025, стр. 249), <https://mon.gov.mk/stored/document/Zakon%20za%20obrazovanie%20na%20vozrasnite%20mk.pdf>.

вклучени засегнати страни за идентификување приоритетни области за можни идни активности или совети за политики.

Овој информативен лист ги претставува клучните фактички елементи поврзани со УВ во Северна Македонија, земајќи ги предвид трите наведени димензии.

Национален контекст

Република Северна Македонија поминува низ тежок период на економска транзиција, што резултира со ниско учество на пазарот на трудот, високи стапки на невработеност и зголемени нивоа на сиромаштија. И покрај значителниот напредок во макроекономската стабилизација, креирањето работни места е ограничено. Според пописот спроведен во 2021 година, вкупниот број на жители изнесува 1 836 713. Северна Македонија е поделена на 8 региони и 80 општини, со значителни територијални и социо-економски разлики. 33% од населението живее во главниот град, Скопје. Основните и средните училишта, градинките, неколкуте домови за стари лица и културните институции се под надлежност на општините (Град Скопје, односно министерствата надлежни за институциите/установите основани од Владата). (Влада на Република Северна Македонија, 2025).

Клучни согледувања за земјата⁴

- демографија: стареење на населението, ниски стапки на наталитет и емиграција на младите ја преобликуваат демографската слика. До 2044 година, 30% од граѓаните ќе бидат постари од 65 години;
- пазар на труд: стапката на вработеност (20–64) изнесувала 61,7% во 2023 година; долгорочната невработеност останува висока и изнесува 13,1%, значително над просекот на ЕУ од 2,5%. Економската неактивност од 39% претставува уште еден критичен предизвик;
- млади и ранливост: стапката на NEET за возрастната група 15–29 достигнала 24,1% во 2023 година (ЕУ: 11,2%). Сиромаштијата ги погодува 21,8% од населението – за 50% повеќе од просекот на ЕУ;
- дигитализација и образование: 91,9% од жителите користат интернет, но 56% од возрастните лица немаат основни дигитални вештини. Учеството во доживотното учење кај лицата на возраст од 18–69 години изнесувало 27,7% во 2022 година;
- урбанизација: над 60% од населението живее во урбани средини. Поделбата помеѓу руралните и урбаните подрачја дополнително ги продлабочува нееднаквостите во образованието и можностите за вработување.

⁴ Податоците релевантни за овој дел беа собрани од следните извори: (i) SSO, S. S. (2023). Образование на возрастни во Република Северна Македонија – резултати од Анкетата за образование на возрастни, 2022 година. Скопје: Државен завод за статистика, https://www.stat.gov.mk/PrikaziSooopstenie_en.aspx?rbtxt=128.

(ii) SSO, S. S. (2023). Статистички годишник 2023. Скопје: Државен завод за статистика на Република Северна Македонија, <https://www.stat.gov.mk/publikacii/2023/SG2023-web.pdf>.

(iii) Евридика извештај (Eurydice). Образование и обука на возрастни во Европа. Европска извршна агенција за образование и култура (European Education and Culture Executive Agency), 2021 година <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/adult-education-and-training-europe-building-inclusive-pathways-skills-and>.

(iv) Европска Тренинг Фондација (European Training Foundation). Клучни развои во политиките за образование, обука и вработување – Северна Македонија, 2024 година. Европска Тренинг Фондација https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2024-12/Country%20Fiche_North%20Macedonia_2024_EN_web%20%281%29.pdf.

ПОГЛАВЈЕ I: СТРАТЕГИИ И ПОЛИТИКИ ЗА УЧЕЊЕ НА ВОЗРАСНИ

Ова поглавје нуди увид во главните цели на политиките на УВ во Северна Македонија и нивната усогласеност со целите и иницијативите на ЕУ, националните стратешки и политички приоритети, како и главните индикатори и цели коишто треба да се постигнат и како тие се споредуваат со целите на ЕУ.

Стратегии

Учењето на возрасните беше и останува составен дел од целокупната стратешка визија за одржлив развој на образовниот систем. Целите, приоритетите и среднорочниот план за одржлив развој на овој потсектор се поставуваат и (ре)дефинираат континуирано и се втемелени во различни стратешки документи.

Сеофатниот пристап кон учењето на возрасни опфаќа широк спектар на учење, вклучувајќи формални, неформални и информални модалитети за учење на возрасни на возраст од 16 + (и по исклучок 15 + доколку немаат основно образование), врз основа на принципот на еднакви можности за сите возрасни, без оглед на возраста, и се протега пошироко од целите поврзани исклучиво со интеграција на пазарот на трудот.

Преглед на релевантните стратешки документи

Стратегија за образование 2018 – 2025

Стратегијата за образование (2018-2025) и придружниот Акциски план, развиени со поддршка од Европската Унија, служат како основа за активностите на институциите во Северна Македонија во областа на образованието за периодот до 2025 година. Стратегијата се базира на јасно идентификувани клучни предизвици во секторот и ги дефинира приоритетните области на коишто треба да се одговори во рамките на утврдената временска рамка.

Учењето на возрасни е еден од столбовите на стратегијата. Нејзините главни приоритети се поврзани со зголемување на квалификациите на возрасните, подобрување на содржината, квалитетот, законодавството, организацијата и управувањето со учењето на возрасни.

За секој од горенаведените приоритети е развиен детален Акциски план, со дефинирани мерки, активности, буџет, одговорни институции и спроведувачи, како и временски рокови за постигнување на поставените цели.

МОН известува за спроведувањето на Стратегијата на годишно ниво. Нејзините резултати се сумирани во *Годишниот извештај за 2023 година за спроведување на Акцискиот план на Стратегијата за образование 2018-2025 (2024)*. Преглед на активностите презентирани во годишниот извештај е приложен како [Анекс III](#)⁵. Годишниот извештај за 2024 и 2025 година сè уште не е достапен.

Во меѓувреме, МОН, во соработка со меѓународни партнерски организации, моментално работи на развој на новата Национална стратегија за образование 2026-2032 година.

Стратегија за образование на возрасни 2025 – 2030

Стратегијата за образование на возрасни (2025) беше развиена во рамките на проектот финансиран од ЕУ, предводен од Центарот за образование на возрасни (ЦОВ) „Имплементација на Европската агенда за учење на возрасни во Северна Македонија“ (2024-

⁵ Документот известува за активностите, а не за спроведувањето на политиката.

2025)⁶, како мерка за поддршка на земјата во соочувањето и надминувањето на предизвиците како што се стареењето на населението, постојаното несовпаѓање на вештините и високите стапки на емиграција⁷.

Главните цели на акцискиот план изведени од стратегијата се насочени кон зголемување на учеството и вклучувањето на возрасните во доживотното учење, проширување на пристапот до УВ, зголемување на финансиската поддршка за УВ, промовирање на иновации и дигитална трансформација, како и подобрување на професионалниот развој на персоналот во УВ и зајакнување на мониторингот како предуслов за обезбедување квалитет. Посебен акцент се става на актуелните предизвици на потсекторот на УВ, како што се отворањето пристап за ранливите групи, градењето синергии помеѓу релевантните актери, особено со деловната заедница, како и интернационализацијата на УВ. Затоа, тој е тесно усогласен со Европската агенда за вештини⁸ и Унијата на вештини⁹, и е во согласност со актуелните случувања на национално ниво поврзани со неодамнешните измени на законската рамка за политиките за развој на вештини.

Таа поставува таргет од 35% од возрасната популација да биде вклучена во образование за возрасни (формално и неформално), од кои 20% од учесниците ќе припаѓаат на ранливи групи, а 20% ќе бидат над 50 години. Стратегијата предвидува редовна евалуација и/или следење на резултатите. Моментално не е достапен извештај за напредок или студија за евалуација на новата стратегија.

Реформска агенда на Северна Македонија 2024 – 2027

Како дел од националниот одговор на Планот за раст на ЕУ за Западен Балкан¹⁰, Политичката област 3 од Реформската агенда на Северна Македонија за 2024-2027 година¹¹ се фокусира на развојот на човечкиот капитал, поточно во областа „Образование и вештини“. Оваа област вклучува три главни реформи: подобрување на системите за стручно образование и обука (СОО), зголемување на учеството во УВ преку валидација на процесите на неформално и информално учење (ВНИУ) и подобрување на квалитетот на средното и високото образование. Овие реформи имаат за цел да го премостат јазот во вештините, да го подобрат усогласувањето на пазарот на трудот и да ја поттикнат модернизацијата на образовниот систем. Вкупното финансирање доделено за оваа област на политика е приближно 83,49 милиони Евра (приближно 5 милијарди македонски Денари) за решавање на проблеми како што се несовпаѓањето помеѓу резултатите од учењето и потребите на пазарот на трудот, ниското учество во УВ и потребата од модернизирани наставни програми коишто ги интегрираат дигиталните и зелените вештини. МОН, во соработка со Центарот за развој на стручното образование (ЦРСО) и РЦСОО, е одговорно за следење на постигнувањето на индикаторите и спроведување на овие реформи.

Моментално не е достапен извештај за напредок или студија за евалуација на Националната реформска агенда.

⁶ <https://cov.gov.mk/en/2024/01/26/implementation-of-the-european-agenda-on-adult-learning-in-north-macedonia/>.

⁷ Бројот на луѓе што емигрирале во 2024 година бил најголем кај населението на возраст од 35-39 години, по што следуваат оние на возраст од 40-49 години, Макстат. База на податоци https://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/en/MakStat/MakStat_Naselenie_NadvoresniMigracii/275_Miq_reg_NadOts_ml.px/table/tableViewLayout2/.

⁸ https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/european-skills-agenda_en.

⁹ https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/union-skills_en.

¹⁰ https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/75354ed6-6f5a-426e-9f29-f1c77ce8ce18_en?filename=factsheet_GP_February2024.pdf.

¹¹ Реформската агенда на Северна Македонија (<https://mep.gov.mk/en-GB/eu-integracii/plan-za-rast-za-zapaden-balkan-i-reformska-agenda/reformska-agenda-na-severna-makedonija-20>) е клучна компонента на стратегијата на земјата за забрзување на нејзиниот пат кон членство во Европската Унија и поттикнување на социо-економскиот раст. Таа ги опишува низата реформи насочени кон зајакнување на управувањето, поттикнување на економијата и усогласување со стандардите на ЕУ. Агендата е поддржана од Фондот за реформи и раст на ЕУ за Западен Балкан, финансиски инструмент од 6 милијарди Евра, дизајниран да ги стимулира и поддржи овие реформи.

Правна рамка

Беше развиен нови Закон за образование на возрасни, за Национална рамка за квалификации и за стручно образование и обука, додека пак Законот за средно образование беше изменет, со цел да се создадат соодветни правни услови за операционализација на приоритетите на политичката агенда за УВ, во согласност со европските стандарди.

Подзаконските акти за соодветните закони се веќе изработени, но сè уште не се донесени. Тие се од суштинско значење, бидејќи ги дефинираат и регулираат процедурите предвидени во законите, па затоа нивното донесување е предуслов за продолжување на процесите на имплементација, како што се оние за Верификација на посебни програми за неформално образование на возрасни¹² и акредитација на нивните понудувачи (во понатамошниот текст „Верификација“) и Валидација на неформалното образование и информалното учење (ВНИУ).

Преглед на релевантната законска рамка

Закон за образование на возрасни

Новиот Закон за образование на возрасни (МК) 2024/08-6455-1 стапи на сила во јануари 2025 година по речиси седумгодишно одложување. Неговите најзначајни карактеристики се промените поврзани со верификацијата и утврдувањето на условите за лансирање на долго подготвуваниот национален систем за ВНИУ.

Неговите одредби се состојат од промени поврзани со процедурите и условите (на пр. продолжување на времетраењето на верификацијата на програмите од три на пет години и доделување на целосна одговорност на ЦОВ за процесот на акредитација на понудувачите на услуги - наместо споделена одговорност со МОН, според претходниот аранжман). Законските измени се насочени кон подобрување на ефективностa и ефикасноста во спроведувањето на процесот на верификација, согласно приоритетите дефинирани во стратешката рамка. ЦОВ отсега ќе може и да нуди и програми за УВ, кои треба да ги верификува МОН.

Закон за стручно образование и обука (СОО)

Новиот Закон за стручно образование и обука 2024/08-6443/1 на Собранието на Северна Македонија¹³ исто така стапи на сила во јануари 2025 година, со што се воведоа законски измени главно релевантни за потсекторот на УВ, поточно во однос на регулирањето на РЦСОО. Тие вклучуваат избрани општински средни училишта кои се трансформираа во државни средни училишта со задача да станат центри за стручна извонредност преку обезбедување: (i) формално средно и постсредно образование за возрасни; (ii) посебни програми за неформално ОБ и ВНИУ; (iii) истражување, развој и иновации; (iv) соработка со деловната заедница и деловни односи; како и (v) вмрежување, меѓународна соработка; и (vi) промоција на нивните институции.

Закон за Националната рамка на квалификации (НРК)

Новиот Закон за НРК (МК) 2024/08-6453/1 на Собранието на Северна Македонија¹⁴, беше усвоен и на почетокот на 2025 година, со што се усовршува управувањето, процесите за обезбедување квалитет и усогласувањето со европските стандарди. Законот ги разјаснува и зајакнува одговорностите на тела како што се Одборот и Секторските комисии на НРК. Опсегот на одговорности на Секторските комисии е проширен со разгледување на Стандардите на занимање, кои се релевантни за неформалното образование, бидејќи служат како основа за верификација на програмите.

¹² Според Законот за образование на возрасни, таканаречените посебни програми се програми за неформално образование на возрасни за стекнување знаења, вештини и компетенции.

¹³ Закон за стручно образование и обука (МК) 2024/08-6443/1 на Собранието на Северна Македонија од 27 декември 2024 година, <https://mon.gov.mk/stored/document/Zakon%20za%20soo%20mk.pdf>.

¹⁴ Закон за НРК (МК) 2024/08-6453/1 на Собранието на Северна Македонија од 27 декември 2024 година (Службен весник 3, 03.01.2025 година), <https://mon.gov.mk/stored/document/Zakon%20za%20NRK%20mk.pdf>.

Нуди законски одредби за воведување на стручни квалификации (без вредност во формалниот образовен систем), кои можат да се стекнат преку јавно признаени програми, модули или курсеви, со завршување на посебни програми за УВ или преку ВНИУ. Овие квалификации претставуваат формално признаена компетентност за извршување задачи во рамките на едно или повеќе занимања на одредено ниво на барања или делумни квалификации, што пак овозможува вработување и изгледи за работа или личен развој. Стручните квалификации даваат докази за тоа кои единици на резултати од учењето или пак различни комбинации на резултати од учењето се постигнати.

Стручните квалификации како такви се од голема важност за УВ бидејќи нивните соодветни стандарди се основа за проценка на знаењето, вештините и компетенциите преку процесите на проценка на ВНИУ. Поради отсуството на такви стандарди досега, секторот за УВ можеше да користи само постојни стандарди за образовни квалификации (за квалификации стекнати во формалниот образовен систем).

Политики за учење на возрасни

Верификација на посебни програми за неформално учење на возрасни

Верификацијата беше воведена во 2012 година како една од одговорностите на ЦОВ, со цел обезбедување квалитет на програмите за неформално УВ и за зголемување на учеството во нив. Процесот на верификација, кој не е задолжителен за понудувачите на услуги, се состои од два дела: (i) верификација на посебните програми за УВ; и (ii) акредитација на институциите/установите - понудувачи на тие посебни програми.

Во периодот од октомври 2024 до април 2025 година, беа верификувани вкупно 38 нови посебни програми за неформално УВ. Со ова, бројот на моментално активни верификувани програми е 317. Статистичките податоци за бројот на акредитирани програми и обуките одржани за соодветните програми за периодот 2018-2024 година може да се најдат во [Анекс IV](#).

Во моментов, дигитализацијата на процедурите на АЕК за поднесување на барања за верификација е во тек и се очекува дека тоа ќе го забрза целиот процес.

Валидација на неформално и информално учење (ВНИУ)

ВНИУ е приоритет на агендата на политиките за УВ во земјата веќе една деценија. И покрај значителните издвоени финансиски ресурси и континуираните напори за поддршка на систематското и сѓопфатно воспоставување на национален систем, тој сè уште не е материјализиран.

Законот за образование на возрасни (МК) 2024/08-6455-1 ја дефинира Валидацијата на неформалното и информалното учење како процес на идентификување, документирање, оценување и сертифицирање на стекнатите знаења, вештини и компетенции во неформалното образование и искуственото (информално) учење, во согласност со стандардот за соодветната квалификација. ВНИУ може да го спроведуваат само јавни институции за основно и средно образование (вклучувајќи ги и Регионалните центри за стручно образование и обука), акредитирани како понудувачи на услуги за ВНИУ од страна на ЦОВ. Преку постапката за валидација, поединецот може да се стекне со стручна квалификација до ниво V6 од НРК и ниво I од НРК (основно образование).

Процесот на ВНИУ ќе се спроведува врз основа на методологијата предложена од ЦОВ и одобрена од министерот за образование и наука. Во моментов, во подготовка е прв нацрт на Методологијата.

Национални перформанси наспроти клучните цели на ЕУ за УВ

Учество на возрасните во учењето

Цел на ЕУ	Национална цел
Најмалку 47% од возрасните на возраст од 25 до 64 години треба да учествувале во учење во текот на претходните 12 месеци до 2025 година.	12,7% од возрасните (25-64) учествувале во најмалку 1 образовна активност во последната година (2016) (извештај на Евридика, 2021). 27,7% од возрасните (18-69) учествувале во формално или неформално образование и обука во текот на изминатата година (ДЗС, С. С., 2023).
Најмалку 60% од возрасните на возраст од 25 до 64 години треба да учествувале во учење во текот на претходните 12 месеци до 2030 година.	35% од возрасните треба да учествувале во учење во текот на претходните 12 месеци до 2030 година, од кои 20% припаѓаат на ранливи групи, а 20% се на возраст над 50 години (Стратегија за образование на возрасни 2025-2030, AdultEd: Трансформирање на животи, градење иднина, 2025).

Извор: Автор

Извештајот на „Евридика“ за образованието на возрасни (2021), врз основа на собраните податоци од Евростат, ја наведува Северна Македонија како земја која припаѓа на дното на листата земји кои се под 10 процентни поени од просекот на ЕУ (43,7% во 2016 година). Поновите податоци од ДЗС, дури и оние што се однесуваат на проширената целна група возрасни на возраст од 18-69 години, исто така, покажуваат многу ниска стапка на учество на возрасните во активностите за учење.

Стапките на учество на нискоквалификуваните возрасни се исклучително ниски (-1% или помалку) со следнава дисагрегација според категоризацијата ISCED: Нивоа 0-2 (0,2%), Нивоа 3-4 (3-4%), Нивоа 5-8 (4,5%) (Европска комисија: Извршна агенција за европско образование и култура, 2021).

Поновите податоци покажуваат мало подобрување со 9,2% од сите возрасни без образование, незавршено или завршено основно образование кои посетувале образование и/или можности за доживотно учење (13,7% мажи и 5,4% жени) (ДЗС, 2023).

Недостаток на постигнувања во основните/дигиталните вештини и врвни резултати во основните вештини

Цел на ЕУ	Состојбата во Северна Македонија
Уделот на слаби резултати во писменоста, математиката, природните науки и дигиталните вештини треба да биде помал од 15%, додека уделот на врвни резултати во писменоста, математиката и природните науки треба да биде најмалку 15%.	Петнаесетгодишните ученици постигнаа резултати под просекот на OECD по математика, читање и наука (рангирани на 61-во место по математика, 71-во место по читање и 68-мо место по наука меѓу 81 земји учеснички). 1% од учениците беа најдобри по математика, речиси ниту еден ученик не беше најдобар по читање и наука (PISA 2022). 15-годишниците со ниски постигнувања во читање, математика или наука претставуваат 73,6% во 2020 година (во споредба со ED-27 од 26,2%) (Евростат). Осипувањето изнесува 5,7% во 2020 година (Евростат). 32% од возрасните поседуваат основни или просечни дигитални вештини (во споредба со просекот на ЕУ од 56%), што открива значителен дигитален јаз кој особено ја погодува постарата и ранливата популација. Покрај тоа, само 3% од поединците имаат понапредни дигитални вештини (УНДП, 2024). Само еден од тројца вработени пријавуваат дека им е потребна ИТ обука за нивната работа. Вкупното учество во обуки за дигитални вештини останува ниско - особено кај постарите возрасни и оние со пониско ниво на образование (ESJS, 2025).

Извор: Автор

Искуството во формалното образование за млади луѓе има тенденција да влијае врз учеството во УВ. Кратка анализа на индикаторите коишто ги мерат резултатите од формалното образование на младите луѓе ќе обезбеди релевантни информации за подобро разбирање на состојбата во УВ.

Земјата сè уште не поставила национални цели и релативни механизми за следење коишто одговараат на целите на PISA.

STEM во стручното образование и обука

Цел на ЕУ	Состојбата во Северна Македонија
Уделот на ученици запишани во STEM областите во иницијално средно ниво на стручно образование и обука треба да биде најмалку 45%, при што најмалку 1 од секои 4 ученици треба да биде девојче.	Седум, петнаесет проценти од населението во 2022 година на возраст од 20-29 години (средно образование - стручно образование), малку се зголемува на 7,53% во 2023 година. 66% од сите ученици завршиле редовно средно стручно образование во учебната 2022/23 година (43% девојчиња) (Статистички годишник на Северна Македонија 2024).

Извор: Автор

STEM во високото образование

Цел на ЕУ	Состојбата во Северна Македонија ¹⁵
Уделот на студенти запишани во STEM областите во образованието на трето ниво треба да биде најмалку 32%, при што најмалку 2 од 5 студенти ќе бидат жени.	Уделот на студенти запишани во STEM областите претставува 36% од сите студенти во 2023/24 година (48% се жени). Дипломираните студенти по STEM претставуваат 35% од сите дипломирани студенти во 2023 година. (ДЗС С. С., Статистички годишник на Северна Македонија, 2024). Дипломираните жени во STEM образовните области претставуваат 48,2% во 2022 година (Евростат).

Извор: Автор

Интересот за изучување на STEM се чини дека е на задоволително ниво во земјата во споредба со целите на ЕУ за 2030 година. Уделот на студентки одговара на уделот на дипломирани жени. Според групите науки коишто ги претставуваат STEM, жените претставуваат 60% во природните науки и математиката, 14% во инженерството и 30% во технологијата/ИКТ. Иако жените сега сочинуваат приближно половина од дипломираните студенти по STEM, тие остануваат недоволно застапени во инженерството и ИКТ, каде што учеството на мажите сè уште значително доминира. Најсилна родова рамнотежа може да се забележи во областа на природните науки и математиката; послаба во технологијата и инженерството.

Докторски програми за ИКТ

Цел на ЕУ	Состојбата во Северна Македонија
Уделот на студенти запишани на докторски програми за ИКТ треба да биде најмалку 5%, при што најмалку 1 од секои 3 студенти треба да биде жена.	8% од докторантите биле регистрирани во 2022 година и 7,5% за 2023 година во сите докторски области. Дваесет и два проценти од сите докторанти по ИКТ биле жени во 2022 година и 72% во 2023 година (Статистички годишник 2023, 2023) (Статистички годишник на Северна Македонија, 2024).

Извор: Автор

Нема конкретни јавно достапни податоци коишто го деталзираат точниот удел на студенти запишани на докторски програми за ИКТ во рамките на системот за високо образование во Северна Македонија. Сепак, образовната стратегија на земјата дава приоритет на

¹⁵ ЗАБЕЛЕШКА: во отсуство на официјални достапни податоци, презентирани податоци се извлечени од Статистичкиот годишник на Северна Македонија 2024 и се пресметани и составени од авторот врз основа на дефиницијата за STEM области.

подобрувањето на човечките ресурси во различни сектори, вклучително и високото образование, и има за цел да го зајакне капацитетот на универзитетите.

Заклучоци

Јаки страни

- Правната рамка е целосно усогласена со целите и стратегиите на националната политика. И покрај доцнењата во усвојувањето на Законот за образование на возрасни, развојот што произлегува од неговото одобрување треба да овозможи операционализација на предвидените реформи и да го поттикне обезбедувањето на квалитетот на УВ.
- Две главни стратегии – Стратегијата за образование и Стратегијата за образование на возрасни – се усвоени и се спроведуваат, со соодветни Акциски планови, кои го обликуваат УВ во Северна Македонија. Во тек е и изработка на нова Стратегија за образование што го опфаќа периодот 2026-2032 година.
- Апликациите на понудувачите на услуги за верификација на посебни програми за неформално УВ може да се поднесат дигитално. Ова се смета за иновација што треба да донесе позитивни промени и забрзување на целиот процес.

Предизвици

- Минатите одложувања во усвојувањето на целосна законска рамка, вклучувајќи ги и сè уште нерешените потребни подзаконски акти, можеби го попречувале и продолжуваат да го попречуваат спроведувањето и влијанието на политиката за УВ, на пр. во однос на зголеменото учество и поширокиот пристап до можностите за УВ. Ова се однесува и на Верификацијата на посебни програми за неформално УВ, акредитацијата на соодветните понудувачи на услуги, како и на ВНИУ.
- Учеството на возрасните во доживотното учење е далеку под целите на ЕУ. Се чини дека ова е под влијание на слабите резултати на учениците во писменост, математика, наука и дигитални вештини во иницијалното формално образование (резултати од PISA). Отсуството на еквивалентни национални цели и релативни механизми за следење може да ја ослабне можноста за дизајнирање и спроведување ефективни политики, следење на напредокот со текот на времето и мобилизирање на координирани напори за подобрување на резултатите од учењето на возрасните.
- Некои понудувачи на услуги известуваат дека компаниите не им даваат приоритет на сертификатите за УВ, вклучително и на оние добиени преку учество во верификувани посебни програми за неформално УВ, меѓу предусловите за регрутирање. Ова се чини дека е поврзано со итната потреба на компаниите да најдат кадар за справување со недостигот на работна сила.

Состојба¹⁶

- Правната рамка за УВ е **целосно усогласена** со целите и стратегиите на националните политики, иако не е завршена со усвојување на секундарно законодавство.
- Стратешката рамка се карактеризира со сѓопфатна, амбициозна, генерално формулирана дефиниција на опсегот и целта, кои не мора нужно да ги земат во предвид специфичностите и карактеристиките на регионите и можеби не одговараат на нивните потреби. Нејзините главни приоритети, во согласност со законската рамка, имаат за цел да придонесат кон одржлив развој и обезбедување квалитет во УВ, развој на човечки капитал во согласност со потребите на пазарот на трудот, зголемено учество во УВ со посебен фокус на маргинализираните групи. Особен акцент е ставен на усогласеноста на системот за УВ со трендовите на ЕУ.
- Недостасува координирана акција помеѓу недржавните актери во застапувањето за напредок на УВ и во проактивното ангажирање со креаторите на политики за да ги поддржат во спроведувањето на релевантните иницијативи.

¹⁶ Овој сегмент е креиран врз основа на водечките прашања содржани во [Анекс I](#).

- Државните инвестиции во УВ остануваат под индикаторите утврдени во националните стратегии и во однос на целите на ЕУ и се **фрагментирани**, исто како управувањето со УВ (видете поглавје 2) и спроведувањето на УВ.
- Главниот фокус на политиките на УВ е на верификација на посебните програми за неформално УВ, акредитација на понудувачите на услуги, како и понатамошната имплементација на механизмите за ВНИУ, кои чекаат повеќе од 10 години.
- Индикаторите за бенчмаркинг и другите национални цели **само делумно** се совпаѓаат со релевантните цели на политиката на ЕУ и индикаторите за бенчмаркинг (т.е. уделот на учеството на возрасните во УВ). Покрај тоа, земјата не поставила национални цели и механизми за следење поврзани со резултатите од вработувањето.

Извор: Автор

ПОГЛАВЈЕ II: ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОСТАВЕНОСТ И УПРАВУВАЊЕ СО УЧЕЊЕТО НА ВОЗРАСНИ

Ова поглавје ја анализира и презентира поделбата на улогите и одговорностите меѓу надлежните институции, како и главните карактеристики на моделот на управување што постои за потсекторот УВ.

Институционални аранжмани

Потсекторот УВ е управуван во рамките на централизиран и унитарен систем, со ограничена општинска автономија. Иако општините играат поддржувачка улога, политиката, финансирањето и програмската надлежност остануваат на национално/централно ниво. Јавните институции одговорни за развој на политиките на УВ се МОН, Министерството за економија и труд (МЕТ), Советот за образование на возрасни (СОВЗ), РЦСОО, единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) и други социјални партнери.

Улоги и одговорности во учењето на возрасните

Дијаграмот подолу нуди увид во одговорностите на секоја од вклучените институции како што е дефинирано во усвоената законска рамка. Детален преглед на институциите и нивните одговорности е приложен како [Анекс V](#).

* Мониторинг и евалуација

До одреден степен, постои и неискористување на целосниот потенцијал на одговорностите доделени на различните институции и нефункционалност на процесите во пракса. Еден пример е законската обврска за општините, согласно член 11 од Законот за образование на возрасни (МК) 2024/08-6455-1, да ги известуваат институциите за барањата за вештини на пазарот на трудот. Во пракса, општините не ја спроведуваат систематски оваа постапка, што доведува до делумни сознанија за потребите од вештини на општинско ниво. Сепак, во иднина, РЦСОО

треба да обезбедат систематско собирање податоци на регионално ниво, со што ќе се задоволат потребите на општините во секој регион. Од друга страна, улогата на РЦСОО во обезбедувањето УВ, сè уште останува област за подобрување.

Модел на управување со учењето на возрасни

Генерално, постои висок степен на централизација на управувањето со системот на УВ. Структурата и поделбата на улогите и одговорностите на институциите задолжени за управување со потсекторот УВ се регулирани со закон. Неодамнешните нови одредби од релевантната законска рамка се поврзани со разјаснување на распределбата на задачите и одговорностите со цел подобрување на функционалноста на системот и забрзување на процесите и процедурите.

Внатрешекторска соработка и координација

Врз основа на законските одговорности на засегнатите страни вклучени во УВ, вклучувајќи ги и социјалните партнери, улогите се јасно дефинирани, а институциите придонесуваат во процесите на локално, регионално и национално ниво на партиципативен начин. Покрај МОН и ЦОВ како главни креатори на политики во областа на УВ, постои широк спектар на други институции, како што е Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија (АВРСМ), кои активно учествуваат и придонесуваат за спроведување на политиките.

Детален преглед на застапеноста и составот на различните институции во телата за владеење, управување и координација релевантни за УВ е приложен како [Анекс VI](#). Овој пристап нуди платформа за размена и заеднички напори во идентификувањето на предизвиците, дискутирањето на актуелните прашања поврзани со побарувачката и понудата на УВ, како и наоѓањето решенија за одржливи модели на соработка и ефикасно усогласување на понудата со побарувачката.

И покрај јасната поделба на одговорностите утврдени со закон и широкото учество во различни тела, интра- и интерсекторската координација останува до одреден степен бавна и не секогаш ефикасна.

Понудувачи на формално и неформално учење на возрасни

Според Законот за образование на возрасни (МК) 2024/08-6455-1, формалното и неформалното УВ може да се обезбедува од различни установи како што се училиште, високообразовна институција, како и од специјализирана институција за учење на возрасни (правно лице со регистрирана дејност за учење на возрасни).

Подолу е даден преглед на разновидноста на провајдерите на УВ, заедно со краток опис на нивниот опсег на работа:

- основното образование за возрасни се нуди од специјализираното училиште „Антон Семјонович Макаренко“ и од Отворените граѓански университети за доживотно учење (ОГУДУ)¹⁷;
- Средното образование за возрасни може да го нудат гимназиите, под услови дефинирани во релевантните законски инструменти и во статутот на училиштето;
- Средното и постсредното стручно образование за возрасни го обезбедуваат средните стручни училишта, како и РЦСОО и ОГУДУ;

¹⁷ ОГУДУ се институти кои нудат јавни услуги во областа на формалното образование на млади и возрасни – основно и средно образование за возрасни (врз основа на државна акредитација), стручно оспособување, стручно образование за занимање, техничко образование за постсредно образование на возрасни, преквалификација и надградба на вештини, вклучувајќи неформално образование наменето за оспособување на овие лица за работа, за разни социјални активности или личен развој.

- Неформалното учење за возрасни го нудат јавни и приватни понудувачи на образование, правни лица чија регистрирана дејност е во областа на образованието, локални и меѓународни невладини организации, здруженија на граѓани, стопански комори и занаетчиски комори, ОГУДУ, синдикати и други организации на работодавачи;
- ЦОВ е понудувач на јавни посебни програми за неформално УВ во согласност со потребите на државата.

Финансирање на учењето на возрасни

УВ во Северна Македонија се финансира од:

- државниот буџет на Северна Македонија;
- буџетите на единиците на локалната самоуправа;
- самофинансирање на учениците;
- донации, заеми, придонеси од донатори преку проекти;
- Оперативен план за активни програми и мерки на пазарот на трудот (под ABPMCM);
- компании.

Уделот од државниот буџет наменет за образование се намалува на 9,15% од вкупниот државен буџет во 2024 година, од 11,7% во 2023 година. Јавните трошоци за образование и обука како дел од БДП, исто така, се намалија од 3,58% во 2022 година на 3,17% во 2024 година, што е сè уште под просекот на ЕУ. Општините, кои се директно одговорни за училиштата, многу малку придонесуваат за средното образование, при што само 1,18% од финансирањето за ОВ доаѓа од нивните сопствени буџети.

Еден од индикаторите утврдени во тековната Стратегија за образование предвидува посебна буџетска ставка за УВ во државниот буџет со најмалку 1,5% од вкупниот буџет планиран за областа на образованието. Во 2023 година, вкупниот буџет на ЦОВ учествуваше со 0,09% од вкупниот буџет за образование (МОН, 2024), како и во 2022 година. Податоците се достапни само за некои буџетски ставки, на пр. завршување на средно образование финансирано од ЦОВ. За некои буџетски распределби, однапред не се планирани конкретни износи (на пр. финансирање на завршување на основното образование на возрасни од страна на МОН).

Резиме на изворите на финансирање, видовите и достапните податоци за обемот на финансирање е вклучено во овој извештај во [Анекс VII](#).

Практиката покажува дека и покрај законските можности, некои механизми на финансирање не се применливи. Правните аранжмани разликуваат две нивоа на финансирање (како што е прикажано во [Анекс VII](#)), од кои само првото е правно задолжително, т.е. финансирање на државно ниво. Правната флексибилност во овој контекст нуди можност за нефинансирање на потсекторот за учење на возрасни, поради отсуство на законска обврска. Пример за ова е фактот што општините не издвојуваат финансиски средства за Отворените граѓански универзитети кои се под нивна надлежност.

Мониторинг и обезбедување на квалитет

Институционални улоги и одговорности

Механизмите, улогите и одговорностите за обезбедување квалитет се дефинирани во Законот за образование на возрасни (МК) 2024/08-6455-1 и се однесуваат на формалното образование на возрасни и на програмите за неформално учење на возрасни акредитирани од ЦОВ.

Поделбата на улогите и одговорностите во врска со следењето и обезбедувањето квалитет на УВ, меѓу МОН, ЦОВ, БРО, ЦРСО е следнава:

- следењето на спроведувањето на Законот за образование на возрасни го спроведува МОН;
- следењето на спроведувањето на ремедијалното образование преку советодавно-консултативна, менторско-инструктивна поддршка и стручен надзор го спроведува ЦРСО и БРО.
- Стручниот надзор и надзорот врз спроведувањето на неформалното УВ се одговорност на ЦОВ.
- Инспекцискиот надзор и надзорот на квалитетот врз понудувачите на услуги за УВ и ВНИУ го спроведува ДПИ, кој од 2025 година е дел од МОН.

Имајќи го предвид недостатокот на човечки ресурси во ЦОВ и ЦРСО, институционалниот капацитет за покривање на доделените одговорности за следење и обезбедување квалитет на УВ е доста ограничен.

Континуиран професионален развој на практичарите за УВ

Цел 7 од Акцискиот план на Стратегијата за образование на возрасни 2025-2030 година поставува Клучен индикатор за перформанси од 100% вклученост на персоналот во УВ во континуиран професионален развој до 2030 година.

Во контекст на обезбедување квалитет на верификуваните посебни програми за неформално УВ, Законот за образование на возрасни (МО) 2024/08-6455-1 предвидува прописи поврзани со наставниот кадар кој изведува образовна работа со возрасни, како што следува:

- посебните програми за неформално УВ ги спроведува наставен кадар кој ги исполнува стандардите релевантни за верификуваните посебни програми и има стекнато обука за работа со возрасни, организирана од ЦОВ или акредитирани институции и организации. Стандардите се утврдени во соодветниот подзаконски акт којшто го регулира овој сегмент;
- доколку установата/институцијата нема едукатор кој ги исполнува горенаведените услови, посебната програма може да ја спроведува лице кое сè уште не стекнало обука за работа со возрасни, со обврска да ја заврши таквата обука во рок од шест месеци.

Програмите за едукатори за возрасни се верификувани од ЦОВ врз основа на Стандардот за занимање за обучувачи.¹⁸ што бара поседување теоретско знаење и практични вештини за примена на андрагошките принципи во образовната работа со возрасни.

Во согласност со член 21 од Законот за образование на возрасни (МК) 2024/08-6455-1, ЦОВ и/или понудувач на услуги акредитиран од ЦОВ можат да испорачуваат програма од овој тип.

Преку проектот „Имплементација на Европската агенда за УВ во Северна Македонија“¹⁹ (2024-2025), ЦОВ иницираше градење на капацитетите на наставниците/обучувачите/инструкторите за програми за УВ (вклучувајќи ги и РЦСОО). Досега, 45 обучувачи учествуваа во оваа програма, а до крајот на октомври 2025 година, дополнителни 30 ќе присуствуваат на оваа

¹⁸ <https://drive.google.com/file/d/1eXwO9GneS5HMjh0NLtjVxg1so4eFjrh/view>.

¹⁹ <https://cov.gov.mk/en/2024/11/27/the-public-institution-adult-education-centre-has-initiated-a-series-of-trainings-of-trainers-of-adults/>.

обука. ЦОВ, исто така, спроведе активности за кадарот одговорен за УВ во РЦСОО преку организирање работилници со цел нивно информирање и градење на капацитетите за нивните нови надлежности во областа на УВ и ВНИУ, како продолжение на напорите преземени во 2023-2024 година со поддршка од ЕУ²⁰. Сепак, постои потреба од дополнителни информации, подигање на свеста и градење на капацитетите на персоналот на одговорните институции.

Од 2018 година, на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје е достапна програма за додипломски студии по андрагогија²¹, со што се овозможува завршување на високо образование во област поврзана со УВ.

Сепак, постои потреба за понатамошно информирање, подигање на свеста и јакнење на капацитетите на вработените кои ќе бидат даватели на услуги за ВНИУ.

Заклучоци

Јаки страни

- Постои јасна поделба на улогите и одговорностите на актерите кои работат во потсекторот на УВ согласно усвоената законска рамка. Тие учествуваат и се претставени во различни координативни тела со советодавна функција;
- Моќностите за континуиран професионален развој на наставниот кадар во УВ се подобруваат. Покрај постојните програми, се нуди поддршка од донатори за проекти и институционалните напори во насока на подобрување на вештините на наставниот кадар.

Предизвици

- Постои недостаток на искористување на целосниот потенцијал на одговорностите доделени на различните институции (на пр. РЦСОО) и се евидентирани примери на нефункционалност во спроведувањето на процесите;
- Дијалогот помеѓу институциите задолжени за УВ на сите нивоа би можел да биде попроактивен и систематски за да се олесни дизајнирањето на сѐопфатно финансиско повеќегодишно планирање на УВ и соодветно да се мобилизираат средства;
- Недостаток на човечки капацитети на одговорните институции во вршењето мониторинг и обезбедување на квалитет во ОВ, што останува прилично ограничено како одговорност на МОН и ЦОВ. Како резултат на новите надлежности што му се доделени со закон, ЦОВ има уште поголем недостиг на персонал;
- Потребни се дополнителни информации, активности за подигање на свеста и градење капацитети насочени кон практичарите на ВНИУ;
- Правната флексибилност околу финансирањето на УВ значи дека можеби нема да добие соодветно финансирање, бидејќи не сите релевантни законски барања се обврзувачки.
- Од клучно значење е да се создаде системски и одржлив механизам за собирање податоци за финансиски алокации поврзани со ОВ, од сите релевантни сектори, со цел да се добие увид во целокупното финансирање на ОВ.

Состојба²²

- Покрај МОН и ЦОВ како главни креатори на политики, постои широк спектар на институции кои учествуваат во дизајнирањето и спроведувањето на политиките за ОВ преку нивното учество во различни координативни тела со различни нивоа и видови улоги - донесување одлуки, консултативни и советодавни - дефинирани во законот;
- Сегашните модели на финансирање се **делумно соодветни**: некои предвидуваат задолжително државно финансирање, обезбедувајќи предвидливи буџетски алокации, додека

²⁰ ИПА проект „Зголемување на привлечноста и релевантноста на стручното образование и образованието за возрасни“ и техничка поддршка на ЕТФ и интервенција за градење капацитети.

²¹ <http://fzf.ukim.edu.mk/>.

²² Овој сегмент е креиран врз основа на водечките прашања содржани во [Анекс I](#).

некои законски одредби не го прават тоа. Постои простор за зголемување на искористеноста на потенцијалот за финансирање согласно законот;

- Постои високо ниво на разновидност на засегнати страни со јасно доделени улоги и одговорности во законската рамка, но во пракса процесите страдаат од бавни и понекогаш неефикасни процедури и од недоволно човечки ресурси посветени на УВ (т.е. недоволно вработување на институциите задолжени за спроведување на политиките, како што е ЦОВ);
- Управувањето со политиките на УВ е **централизирано** и затоа не дозволува понатамошна автономија и делегирање на надлежности на други административни и владини нивоа, т.е. провајдери на услуги;
- Резултатите и квалификациите на УВ се целосно интегрирани и поврзани со Националната рамка за квалификации;
- Аспектите на следење и обезбедување квалитет на УВ се само **делумно покриени** со ограничени капацитети и човечки ресурси доделени на овие задачи во институциите со таква одговорност.

Извор: Автор

ПОГЛАВЈЕ III: ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА УЧЕЊЕ НА ВОЗРАСНИ

Ова поглавје нуди увид во обезбедувањето на УВ во Северна Македонија како трета димензија во фокусот на овој информативен лист. Ги претставува постојните програми за УВ, како и мерките и услугите за поддршка што им се достапни на возрасните учесници.

Видови и програми за учење на возрасни

Програми за ремедијално образование на возрасни

Формалното УВ е организирано преку програми за основно, средно и постсредно образование прилагодени на потребите и можностите на возрасните организирани во образовни установи кои се верификувани за такви програми.

Како што е наведено во Поговје I, одредени т.н. посебни програми за неформално УВ и понудувачите на услуги кои ги нудат можат да бидат верификувани и акредитирани од државата - процес кој не е законски задолжителен.

Во табелата подолу се прикажани видовите програми за стекнување квалификации преку формално УВ и верификувани програми за неформално УВ:

Видови програми за стекнување квалификации преку формално учење на возрасни и верификувано програми за неформално УВ

Тип на програма	Понудувач(и)	Целна група	Конечна сертификација / квалификација
1. Ремедијално образование – Оформување на основно образование за возрасни	Специјализирани училишта, ОГУДУ	15+	Диплома за завршено основно образование со додаток на диплома за ниво I од НРК
2. Ремедијално образование – Оформување на средно образование за возрасни	Средни училишта (вклучувајќи ги РЦСОО)	Лица со завршено VI/VII одделение основно училиште	Диплома и додаток на диплома за нивоа од II до IV од НРК
3. Пост-средно образование за возрасни а) Специјалистичко образование б) Мајсторско образование	а1) Јавни установи и приватни институции а2) Установи за средно стручно образование и обука (вклучувајќи ги и РЦСОО) а3) Трговски субјекти б) Занаетчиски комори	а) Лица со завршено средно стручно образование и обука на ниво III и ниво IV од НРК б) Лица со завршено средно стручно образование и обука од ниво II до ниво IV од НРК	а1)-а3) Диплома за специјалист со додаток на диплома за ниво Vб од НРК б) Диплома за мајстор за ниво Vб од НРК
4. Посебни програми за неформално УВ – делумна или целосна стручна квалификација	Акредитирани провајдери на услуги – средни стручни училишта, РЦСОО, ОГУДУ, високообразовни институции, приватни субјекти со регистрирана	16+	За делумна квалификација: Сертификат за модул(и) од стручна квалификација и додаток на сертификатот

Тип на програма	Понудувач(и)	Целна група	Конечна сертификација / квалификација
	дејност за УВ и невладини организации		За целосна квалификација: Сертификат за стручна квалификација и додаток на сертификатот
5. Посебни програми за неформално УВ за стекнување знаења, вештини и компетенции кои не водат до стручна квалификација	Акредитирани понудувачи – средни стручни училишта, РЦСОО, ОГУДУ, високообразовни институции, приватни субјекти со регистрирана дејност за УВ и невладини организации	16+	Сертификат со додаток
6. ВНИУ стручна квалификација	Акредитирани јавни установи за ОВ на ВНИУ	18+	Сертификат за стручна квалификација или модул на стручна квалификација, нивоа II – V6 од НРК и додаток на сертификатот
7. ВНИУ образовна квалификација – основно образование	Акредитирани јавни Установи за ОВ на ВНИУ	16+	Сертификат за образовна квалификација на ниво I од НРК и додаток на сертификатот

Извор: Автор

Во учебната 2023-2024 година, 532 возрасни завршиле дополнително основно образование, додека од 18 146 ученици во средно училиште, 1 949 биле возрасни (10,8%).

Стапката на учество во образованието и обуката, од вкупниот број лица на возраст од 18-69 години во Северна Македонија во 2022 година, изнесувала 27,7%, од кои 35,8% учествувале во формално образование (ДЗС, 2022).

Реформата на сегашниот систем на дополнително образование во земјата - со цел да се придонесе кон образовната, економската и социјалната инклузија - преку поддршка на лицата кои рано го напуштаат училиштето, лицата со ниско ниво на квалификации и оние на кои им е потребно до- и преквалификација - беше поддржана од проектот финансиран од ЕУ-ИПА насловен како „Зголемување на привлечноста, инклузивноста и релевантноста на стручното образование и образованието на возрасни“ до 2024 година, чија одржливост во однос на резултатите треба да одговори на постојните предизвици.

Обезбедување неформално учење за возрасни

Возрасните можат да бидат вклучени во неформално УВ преку различни програми коишто ги нудат јавни и приватни понудувачи на услуги, компании, здруженија на граѓани, локални и меѓународни невладини организации, комори итн.

Постојат два вида програми што се нудат во неформалното УВ:

Верификувани програми за неформално УВ – во согласност со законските аранжмани за верификација, возрасните можат да учествуваат во две категории на државно верификувани програми:

прво, оние што водат до стекнување делумна или целосна стручна квалификација од Ниво II до Ниво VБ на НРК;

б. второ, оние што водат до стекнување знаења, вештини и компетенции, но не и доделување на конечна квалификација (само сертификат за завршување).

Увид во бројот на учесници кои учествувале во овие програми во периодот 2018-2024 година може да се добие во [Анекс IV](#).

Еден клучен предизвик на процесот на верификација е тоа што во фазата на аплицирање, одзивноста на соодветната програма на пазарот на трудот не се зема во предвид како што треба, што пак ја прави оваа политика релевантна само за целите на обезбедување на квалитет, без да придонесе за задоволување на потребите на пазарот на трудот и со тоа да придонесе за подобри можности за вработување и работа.

Неверификувани програми за неформално УВ

Иако верификацијата не е законски задолжителна, неверификуваните програми за УВ се подеднакво легитимни и се нудат од исто како и верификуваните програми. Важно е да се нагласи дека, освен ако не се организирани во рамките на проекти финансирани од донатори или од државата, повеќето програми на пазарот се самофинансираат од учесниците.

Иницијативите на компаниите за обезбедување обука за нивните вработени обично се потпираат на постојните интерни програми, кои не подлежат на никаква евалуација или верификација. Само некои многу активни компании нудат обука за верификувани програми за УВ, а по завршувањето на таквите обуки, се издава сертификат признат од државата. Овие компании можат да договорат надворешен давател на обука (на пример, за оператори на виљушкар) да го обучи својот персонал и, навремено, да обезбеди потврда за присуство на такви програми.

Програми за подобрување на вештините, квалификациите и вработливоста

1. Програма за поддршка на ЦОВ за завршување на средно стручно образование за возрасни

Во соработка со МОН, ЦОВ го спроведува проектот „Оформување средно образование на возрасни“ (од 2010 година до сега), за лица со основно образование како највисоко образовно ниво, со цел да се олесни нивниот пристап до пазарот на трудот. Наставната програма е развиена во согласност со програмите во формалното средно образование. Преку овој проект, во периодот 2010-2025 година, вкупно 5 368 возрасни лица завршиле средно образование.

2. Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот

Оперативниот план (ОП) на АВРСМ за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот ²³ нуди можности за учество во ОП-програми на невработените.

Компонентата за обука на ОП 2025 ²⁴ вклучува финансирање на програми за УВ за 2 735 лица и ги нуди следните мерки: (i) обука на работното место за познат работодавач; (ii) обука за професионални квалификации врз основа на потребите на работодавачите; (iii) професионална обука на барање на работодавачот; (iv) обука за барани занимања; (v) обуки за основни вештини – странски јазици; (vi) обуки за основни вештини – ИТ, бизнис и претприемачки вештини. Овие мерки ги спроведуваат акредитирани понудувачи на верификувани посебни програми за неформално УВ. Покрај тоа, 1 352 невработени лица со завршено средно

²³ Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот е дел од политиките за вработување на Северна Македонија и е утврден од Владата, развиен од Министерството за труд и управуван од АВРСМ. Тој се темели на низа други стратешки иницијативи и ги следи меѓународните стратешки агенди. Има за цел да го поддржи создавањето нови работни места, да ја зголеми вработливоста и да ја подобри конкурентноста на невработените, со посебен акцент на младите и социјално ранливите лица – www.av.gov.mk.

²⁴ <https://av.gov.mk/operativen-plan.nsp.x>.

образование до 29 години имаат можност да поминат платена пракса. Буџетот доделен за овие мерки е достапен во [Анекс VII](#).

Мерки за поддршка и услуги за возрасни учесници

Информации и достапност

Со цел да се дистрибуираат информации за постојните програми за УВ како и да се подигне свеста за можностите за УВ и доживотно учење, ЦОВ воспостави и одржува база на податоци за понудувачи и програми за неформално УВ²⁵. Првичната идеја беше да се обезбедат актуелни информации и за верификуваните и за неверификуваните програми. Додека верификуваните програми за УВ се ажурираат редовно, тоа не е случај со неверификуваните. Понудувачите на овие програми покажаа мал или никаков интерес за обезбедување такви информации за нивните активности во образованието, па затоа базата на податоци не ја одразува моменталната понуда. Затоа, оваа база на податоци може да се смета само за делумно актуелна.

Концептот за подигање на свеста за УВ предвиден во акцискиот план на Националната стратегија за образование сè уште не е развиен. Затоа, стапката на ангажираност на возрасни кои преземаат можности за УВ и доживотно учење е прилично ниска и во повеќето случаи се базира на индивидуални одлуки.

ВНИУ)

Како што е споменато погоре, воведувањето на процесот на ВНИУ има за цел да им овозможи на лицата без или со ниско ниво на квалификации да стекнат формални квалификации, со што ќе се олесни нивното учество на пазарот на трудот, ќе се придонесе за намалување на стапката на невработеност и ќе се мотивираат возрасните да се вклучат во УВ и доживотно учење.

Со оглед на ниското ниво на информации и подигање на свеста за ВНИУ, сè уште постои мал интерес кај возрасните за влегување во процес што овозможува валидација на знаењето, вештините и компетенциите, со што се попречуваат напорите и ресурсите вложени во концептуализацијата на оваа политика.

Микро-потврди

Микро-потврдите се вклучени како новина во Законот за НРК (МК) 2024/08-6453/1 и Законот за образование на возрасни (МК) 2024/08-6455-1 и се стекнуваат по завршување на курсеви дизајнирани да им овозможат на учесниците да стекнат специфични знаења, вештини и компетенции коишто одговараат на општествените, личните, културните или потребите на пазарот на трудот. Микро-потврдите можат да бидат самостојни или комбинирани во пошироки микро-потврди. Нивниот квалитет се обезбедува преку утврдените стандарди во релевантниот сектор или област на дејствување. Опсегот на микро-потврдите е определен да биде до максимум пет ECVET (Европски кредитен систем за стручно образование и обука). ЦСОО учествуваше во проектот поддржан од ЕУ Еразмус+ „Beyond Europe with micro-credentials“ (2023-2025)²⁶ во чии рамки беа развиени пет курсеви за микро-потврди во пет различни квалификациски сектори: (i) електротехнички, (ii) сообраќај, (iii) лични услуги, (iv) хемиски/технолошки и (v) економија, право и трговија.

Кариерно насочување и советување на возрасни ученици

Услугите за кариерно насочување и советување се составен дел од националната стратешка рамка за образование, вработување и социјална инклузија на Северна Македонија во контекст на борба против невработеноста и подобрување на социјалната инклузија. Иако условите за

²⁵ <https://cov.gov.mk>.

²⁶ <https://erasmusplus.org.ua/en/projects/beyond-europe-with-micro-credentials>.

оведување на кариерно насочување и советување беа создадени преку проектот „Вештини за вработување на млади“ – YES (2011), финансиран од УСАИД, оваа услуга за возрасни не се спроведува и испорачува ефикасно во пракса.

Неодамна изменетиот Закон за средно образование (МК) 2024/8-21931 на Собранието на Северна Македонија, од 8 април 2025²⁷ година, предвидува законски иновации поврзани со воведување тим за кариерно советување, предводен од кариерен советник, во секое средно училиште, со што се поддржуваат возрасните ученици кои посетуваат програми за формално средно, постсредно и/или посебни програми за УВ.

Покрај горенаведените новини, во рамките на проектот на Центарот Euroguidance во рамките на Националната агенција за европски образовни програми и мобилност (НАЕОПМ), во соработка со ЕТФ, беа развиени стандарди за кариерно советување, вклучувајќи профил на компетенции, рамка за вештини за управување со кариерата што ги дефинира специфичните резултати од учењето и етички кодекси на однесување. Во моментот, овие материјали се разгледуваат од страна на МОН. Веќе се донесени два подзаконски акти што ги регулираат наведените услуги.

30 Центри за вработување на АВРСМ низ целата земја имаат за цел да понудат услуги за кариерно советување и советување на возрасни како дел од нивните планирани активности, но обезбедени само по индивидуално барање и по потреба. Агенцијата и нејзините центри не поседуваат доволно човечки ресурси и компетенции за да можат да понудат сéопфатни и одржливи услуги за водство и кариерно советување.

Во голема мера, обезбедувањето услуги за кариерно советување и советување за возрасни преку АВРСМ зависи силно од поддршката од донатори. Затоа, некои од планираните активности се спроведуваат само во текот на времетраењето на проектот и, како такви, услугите не се ниту систематски, ниту сéопфатни, ниту одржливи.

Заклучоци

Јаки страни

- Земјата разви стандарди за кариерно насочување, вклучувајќи профил на компетенции за советници за кариерно насочување, рамка за вештини за управување со кариерата што ги дефинира резултатите од учењето и етички кодекси на однесување за поттикнување на улогата на таквите професионалци.

Предизвици

- Регулаторната рамка на ВНИУ сè уште не е комплетна, нејзината системска имплементација сè уште не е започната и недостасуваат мерки за градење капацитети. На пример, постои итна потреба од понатамошно информирање, подигање на свеста и развивање на капацитетите на персоналот на институциите кои ќе станат понудувачи на услуги за ВНИУ;
- Верификацијата на програмите не ја зема во предвид нивната одзивност на потребите на пазарот на трудот, туку нивната усогласеност со некои административни критериуми за квалитет и со стандардите на занимање и квалификација;
- Недостасува собирање, анализа и дисеминација на статистички податоци поврзани со обезбедувањето УВ, во редовен и стандардизиран формат;
- Информациите за неверификуваните програми за неформално УВ не се собираат систематски, ажурираат и не се јавно достапни за возрасни ученици;
- Возрасните покажуваат ниска мотивација и интерес за запишување во програми за УВ – како за стекнување формална квалификација, така и за надградба на нивните знаења, вештини и

²⁷ Закон за средно образование (МК) 2024/8-21931 на Собранието на Северна Македонија, 8 април 2025 година, Службен весник бр. 132/25

компетенции, но и за прифаќање на можностите за доживотно учење воопшто. Ова може да биде поврзано и со недостатокот на информации и јавни кампањи што ги вреднуваат патеките за учење кај возрасните, како и со ниските економски придобивки од развојот на вештини.

Состојба²⁸

- Системот нуди ремедијално образование, како и верификувани програми за неформално УВ, што водат до стекнување квалификации и вештини, главно за подобрување на конкурентноста на пазарот на трудот, при што одзивноста на програмите на пазарот на трудот не е услов за верификација;
- Креаторите на политики ставаат централен фокус на верификуваните програми за УВ. Целокупниот пазар на неформално УВ (кој се состои и од неверификувани програми) е, до одреден степен, невидлив. Постои потреба за подобрување и понатамошен развој и зајакнување на врските и мрежите во рамките на потсекторот за неформално УВ.
- Обезбедувањето на УВ само **делумно** ги задоволува потребите на различните групи возрасни учесници, адресирајќи ги прашањата за различност, еднаквост и вклученост (недостатокот на податоци не дозволува подетална анализа на возрасните учесници во сите видови програми). Од друга страна, не постои координирана акција на неверификуваните провајдери на услуги за да ги артикулираат своите потреби;
- Обезбедувањето на УВ во Северна Македонија е **умерено привлечно**, иако треба да се направи повеќе за понатамошно информирање и подигање на свеста за различните видови на УВ, вклучувајќи го и системот за ВНИУ.

Извор: Автор

²⁸ Овој сегмент е креиран врз основа на водечките прашања презентирани во [Анекс I](#).

ЗАКЛУЧОЦИ

Земајќи ги во предвид сите информации собрани и анализирани за овој информативен лист, можат да се извлечат следните заклучоци:

Димензија I: Стратешка и политичка рамка

Северна Македонија активно го реформира својот потсектор за УВ со цел да го усогласи со европските стандарди. Земјата воспостави сѐопфатна законска рамка, иако таа сè уште не е целосно усвоена бидејќи некои секундарни акти сè уште се во тек. Сè уште постојат значителни предизвици за имплементација, особено во усогласувањето на напорите за стратешко планирање со конкретни и изводливи акциски планови. Потребно е редовно и подобро следење на усвоените стратегии и акциски планови, како и на „предвидливите“ индикатори за учество во УВ (на пр. резултати од PISA), за ублажување на ризиците и воведување корективни мерки, по потреба.

Димензија II: Управување и институционална поставеност

На оперативно ниво, високото ниво на централизација не е придружено со доволна координација на пејзажот на актерите и механизмите вклучени во спроведувањето на УВ. Ова влијае на ефикасноста на спроведувањето на политиките и ја одзема одговорноста од другите нивоа на администрација и управување. Овој централизиран пристап на управување и администрација, во комбинација со недостатокот на автономија во управувањето со институциите на локално ниво, ги забавува процесите и води кон неефикасност во секојдневното работење.

Еден од најважните и постојаните предизвици е поврзан со финансирањето на потсекторот УВ. Недостасуваат систематски и одржливи механизми и за буџетирање и за собирање податоци за финансиски распределби поврзани со ОВ во сите релевантни сектори. Ова резултира со отсуство на сѐопфатен пристап кон целокупното финансирање на овој сектор. Особено предизвикувачки е недостатокот на финансирање на јавни понудувачи на неформално УВ.

Димензија III: Обезбедување програми за УВ

Потребата од информирање, подигање на свеста и градење капацитети за воведување на процедурите поврзани со обезбедување услуги за ВНИУ претставува постојан предизвик.

Отсуството на механизми за подигање на свеста за УВ ја зајакнува потребата од активности за теренска работа насочени кон возрасната популација, особено кон најранливите групи. Ова би било од суштинско значење за подобрување на стапката на учество на возрасните во доживотното учење, имајќи го предвид ниското ниво на мотивација на возрасните да се вклучат во УВ.

Недостасува сѐопфатно, континуирано и систематско собирање податоци во врска со обезбедувањето УВ, особено во однос на учеството на возрасните во програмите за УВ што ги испорачуваат различните понудувачи на услуги, како во формални, така и во неформални услови.

АНЕКС I – АНАЛИТИЧКА РАМКА И ВОДЕЧКИ ПРАШАЊА

Поглавја	Водечки прашања [1]	Извори/методи
Вовед ■ Контекст на земјата (карактеристики на владеењето и јавната администрација во областа на образованието и обуката, главни законски рамки, позиционирање на УВ-подсекторот во поширокиот систем на образование и обука). ■ Специфични елементи поврзани со политичката ситуација во земјата, уставните аранжмани, територијалните/регионалните автономии и надлежноста врз образовниот сектор. ■ Презентација на структурата и целите на документот за земјата.		Канцелариска анализа
ПОГЛАВЈЕ 1. Стратегии и политики за образование на возрасни ■ Национални и регионални стратегии за УВ (постоечки, минати и сегашни, или во подготовка и очекувања за нивно усвојување) – пристап кон УВ (широк, тесен), главни стратешки цели, резултати добиени до денес и цели коишто треба да се постигнат, компаративна анализа со усогласувањето на приоритетите на политиките на ЕУ, постојната правна рамка; ниво на приоритет којшто му се припишува на УВ, планови за реформи или програми од голем обем). ■ Национални политики за УВ (преглед на главните цели на политиката, спроведени или во фаза на имплементација национални и регионални мерки на политиката, целна популација, идентификувани празнини во еднаквоста и инклузивноста, извори на финансирање, учество на засегнатите страни, механизми за следење и евалуација). ■ Национални цели наспроти целите на ЕУ (анализа на петте клучни	1. Кои се главните приоритети на постојните национални/регионални стратегии за социјална работа? Каде тие планираат да го донесат УВ во земјата? Во моментот, дали УВ е приоритет, дали владата планира да го унапреди УВ, дали социјалните партнери и/или други недржавни актери се залагаат за напредок во УВ? 2. Дали законската рамка е прилагодена на националните/регионалните стратегии и целите на политиката? Дали тие одговараат на специфичните потреби на регионите? Дали постои несовпаѓање помеѓу различните нивоа на дефинирање на политиката (целосно/ делумно/ воопшто не се усогласени)? 3. Кое е нивото на фрагментација на политиките за УВ во рамките на поширокиот систем за образование и обука на земјата (високо фрагментирани/ фрагментирани/ не толку фрагментирани)? 4. Кои се главните индикатори коишто се користат и поврзаните цели за секторот УВ (на пр. стапки на учество, нивоа на вештини, резултати од вработување). 5. Доколку е релевантно и можно, споредете со целите на политиката на ЕУ во NEAAL 2030 и Соопштението за Унијата на вештини, како и со индикаторите за	Канцелариска анализа Интервјуа Анализа на податоци

индикатори на NEAAL и UpSkills 2030 на национално ниво, плус индикатори поврзани со УВ од Плановите за раст/Националните агенди за реформи).	споредување и другите национални цели (целосно се совпаѓаат/делумно се совпаѓаат/воопшто не се совпаѓаат).	
ПОГЛАВЈЕ 2. Институционални аранжмани и управување со учењето на возрасни ■ Институционални аранжмани (одговорни институции на национално и регионално ниво, улоги и одговорности, координативни тела, вид на провајдери на услуги (јавни/приватни/други), покриеност на територијата и празнини во понудата и побарувачката на работна сила, учество на работодавачи и други актери од светот на работата, извори на финансирање и модели на финансирање). ■ Модели на управување со образованието на возрасни (клучни карактеристики на моделот на управување, т.е. централизирано/децентрализирано, партиципативно, ко-одлучување (разновидност на актерите, автономија на провајдерите на услуги), процеси на надзор и координација, однос со НКР). ■ Мониторинг и обезбедување квалитет, собирање и анализа на податоци за УВ, вклучително и евалуација.	1. Кои институции се одговорни за координацијата и спроведувањето на политиките за УВ и како се распределени улогите и одговорностите помеѓу министерствата, агенциите и другите релевантни чинители? Кои механизми за координација постојат (на пр. Совет за ОВ, меѓуресурска комисија за УВ, Економско-социјален совет итн.) и каква е нивната улога (советодавна, консултативна, одлучувачка)? 2. Кои се главните извори на финансирање на обезбедувањето на УВ? Дали постојат јавно-приватни партнерства поврзани со финансирањето на УВ, како на пример фондови за обука, даночни олеснувања, давачки итн.? Дали моделот на финансирање и изворите на средства се доволни и соодветни? (многу соодветни / умерено соодветни / воопшто не се соодветни) 3. Кои засегнати страни (на пример работодавачи, синдикати, граѓански организации, учесници/ученици) се вклучени во планирањето, дизајнирањето, спроведувањето и следењето на иницијативите за УВ и до кој степен постои широка вклученост на релевантните актери во различните области на управување со УВ? (висока разновидност на чинители / умерена разновидност / воопшто не е разновидна) 4. Колку е добро координирано управувањето со спроведувањето на политиките за УВ согласно институционалната поставеност во земјата? Дали тие се усогласени со усвоените законски рамки и дали одговараат на повеќе централизирани или децентрализирани модели? (многу централизирано / до одреден степен централизирано / децентрализирано) 5. До кој степен признавањето, преносливоста и интеграцијата на резултатите/квалификациите од УВ се поврзани со националната рамка на квалификации или националниот систем на квалификации? (целосно интегрирани / делумно интегрирани / воопшто не се интегрирани) 6. Кои механизми (на национално, регионално и на ниво на провајдери на услуги) постојат за обезбедување квалитет на УВ? Како се спроведува следењето на резултатите и кои типови програми се опфатени? Како се обезбедува квалитетот на обучувачите/фасилитаторите? (целосно опфатено / делумно опфатено / воопшто не е опфатено)	Канцелариска анализа Интервјуа

ПОГЛАВЈЕ 3. Обезбедување на УВ - Програми за УВ(главни постоечки формални и неформални програми, комплементарни услуги како што се теренска работа, обука, кариерно водство и валидација на вештини, вклучувајќи го поширокиот спектар на ученици, цели и поврзаност со иницијативите за надградба и преквалификација, видови на обезбедување, неодамнешни иницијативи во доменот на ОВ за специфични целни групи, стекнување вештини). - Обезбедување на УВ (Големина на обезбедувањето, број на запишани ученици, завршување на програмите).	1. Какви видови програми за УВ се моментално достапни (формални и неформални) и кои се нивните примарни цели и целни групи? До кој степен обезбедувањето на УВ ги задоволува потребите на различните групи возрасни ученици, адресирајќи ги прашањата за различност, еднаквост и инклузија? (целосно совпаѓање/ делумно совпаѓање/ воопшто не совпаѓање) 2. Кои се моменталните провајдери на УВ и дали постојат значајни разлики помеѓу формалното и неформалното обезбедување? Колку се привлечни постојните програми (формални и неформални)? Дали постојат значителни празнини во обезбедувањето УВ? (многу привлечно/умерено привлечно/воопшто непривлечно)	Канцелариска анализа Интервјуа Анализа на статистички податоци
Заклучоци - Главни наоди - Главни успеси, што функционира добро, како и предизвици идентификувани на секое ниво (поглавја 1, 2, 3) - Специфичности на наодите од УВ, перспективи во ОВ, извор на учење за политики. - Од 1 до максимум 3 заклучоци коишто треба да се истакнат.	1. Идентификувајте ги главните наоди во секоја од трите димензии. 2. Што укажува на напредок (нов закон во подготовка, поголемо финансирање за УВ, владата ги повикува недржавните актери да се мобилизираат и да придонесат за ОВ, многу успешни програми итн.)? 3. Што останува како (поранешен) предизвик или кои се новите предизвици? 4. Дали наодите во 1, 2 и 3 ја поддржуваат претпоставката на студијата дека УВ е препознаен како приоритет и дека има напредок? 5. Кои се изворите на „учење политики“ (кој е извор на инспирација: соседи, земји од ЕУ, меѓународни практики итн.)	Анализа на самиот експерт, врз основа на клучни квалитативни и квантитативни информации собрани преку канцелариско истражување и интервјуа.

[1] Овие водечки прашања беа користени како контролна листа што авторите можеа да ја користат при изготвувањето на различните делови од извештаите, особено во полињата за заклучоци од секое поглавје - дел „Актуелна состојба“.

АНЕКС II – ЛИСТА НА ИНТЕРВЈУА

Список на интервјуа со фокус групи

Институција	Испитаник 1	Испитаник 2
Регионален Центар за СОО Киро Бурназ – Куманово	Директор	Координатор за ОВ
Регионален Центар за СОО Коле Неделковски – Велес	Директор	Координатор за ОВ
Регионален Центар за СОО Коле Нехтенин – Штип	Директор	
Регионален Центар за СОО Никола Карев – Струмица	Директор	Заменик-директор
Регионален Центар за СОО Моша Пијаде – Тетово	Директор	Раководител на одделот за неформално образование
Регионален Центар за СОО Ванчо Питошески – Охрид	Директор	Координатор за ОВ
Регионален Центар за СОО Ѓорѓи Наумов – Битола	Директор	Заменик-директор
Институт за развој на заедницата	Директор	
Отворен Граѓански Универзитет за ДУ Ванчо Прќе – Штип	Директор	
Специјализирано училиште за основно образование на возрасни А.С. Макаренко	Директор	Педагог

Список на индивидуални интервјуа

Институција	Испитаник 1
Центар за образование на возрасни	Раководител на Сектор за унапредување на образованието на возрасни.
Министерство за образование и наука	Раководител на Сектор за средно образование, образование за возрасни и доживотно учење.
Институт за педагогија, Универзитет Гоце Делчев – Штип.	Универзитетски професор.

АНЕКС III – ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА 2023

ГОДИНА: ЕВАЛУАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ

Приоритет	Мерка	Индикатор	Резултат
1. Зголемување на квалификациите на возрасните.	1. Воспоставување на ВНИУ систем. 2. Поддршка за завршување на средното образование на возрасните. 3. Подигање на свеста за важноста на УВ.	1. Системот за ВНИУ е воспоставен и пилотиран на најмалку 3 квалификации и со најмалку 30 кандидати. 2. Најмалку 1.000 возрасни лица се запишани во средното образование преку оваа мерка. 3.1. Развиен концепт за подигање на свеста (информирање и промоција). 3.2. Најмалку 4 регионални и 1 национална кампања за подигање на свеста годишно.	1. Законската рамка за ВНИУ беше усвоена во 2025 година. Во 2024 година, ИПА-фондовите ја поддржаа изградбата на капацитети и подготовките за воспоставување на системот. 2. Во периодот од 2021 до 2023 година, 832 возрасни лица го завршија средното образование. 3.1. – 3.2. Активности за подигање на свеста беа спроведени во рамките на проектот „Зголемување на атрактивноста, инклузивноста и релевантноста на стручното образование и обуката и УВ“.
2. Подобрување на содржината и квалитетот на УВ.	1. Ревизија и унапредување на постапките за верификација на провајдерите на неформално образование на возрасни. 2. Ревизија и унапредување на постапките за следење (мониторинг) на учењето на возрасни и механизмите за надворешна проценка на квалитетот. 3. Операционализација на национален систем за обука на обучувачи на возрасни лица.	1. Одобрена и воведена ревидирана постапка за верификација на провајдерите на услуги во неформалното образование на возрасни. 2. Ревидиран систем за следење на квалитетот во УВ. 3.1. Правно воспоставен систем за обука на обучувачи во УВ. 3.2. Усвоен Стандард на занимање за обучувачи во УВ. 3.3. Усвоени програми за обука на обучувачи во УВ. 3.4. Најмалку 50 обучувачи успешно ја завршиле обуката.	1. Разработен е Правилник за верификација на програми и провајдери на програми за неформално образование на возрасни, кој моментално е во процедура на ревизија за усвојување. 2. Во Законот за образование на возрасни е уредено прашањето за квалитетот, со посебно поглавје за обезбедување на квалитет. 3.1. Операционализација обезбедена преку Законот за образование на возрасни. 3.2. Развиен е Стандард на занимање за обучувачи. 3.4. 18 сертифицирани обучувачи за работа со возрасни.
3. Подобрување на законодавството, организацијата и	1. Унапредување на плановите за финансирање на УВ.	1. Посебна буџетска ставка за образованието на возрасни (УВ) во државниот буџет, со најмалку 1,5% од вкупниот	1. Во 2023 година, буџетот на ЦОВ изнесува 0,09% од вкупниот буџет за образование (МОН), исто како и во 2022 година.

управувањето со УВ.		буџет предвиден за образование. 2. Создавање основа за воведување на стимули за инвестиции на работодавачите во образование и обука на возрасни.	2. / (нема податоци)
------------------------	--	--	----------------------

АНЕКС IV – СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ ЗА ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ ЗА НЕФОРМАЛНО УЧЕЊЕ НА ВОЗРАСНИ

Година	Број на акредитирани програми	Број на обуки	Број на ученици
2018	87	94	965
2019	134	60	753
2020	66	83	1,062
2021	98	122	1,073
2022	136	135	1,231
2023	91	380	3,457
2024	102	177	2,158

Извор: Центар за образование на возрасни

АНЕКС V – УЛОГИ И НАДЛЕЖНОСТИ ВО УЧЕЊЕТО НА ВОЗРАСНИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Институција	Обврски*
МОН	Усвојување на Стратегија за УВ. Акредитација на институции за УВ за програми во формалното образование. Усвојување на посебни програми за УВ. Обезбедување државен буџет за финансирање на УВ. Обезбедување средства за истражување и развој во областа на УВ.
ЦОВ	Предлагање на политики за развој на УВ. Развој и следење (мониторинг) на УВ. Развој на европската ориентација на националниот систем за УВ. Развој и следење (мониторинг) на ВНИУ. Развој и управување со процесот на верификација. Верификација на посебни програми за неформално УВ и акредитација на нивните понудувачи. Развој на јавни посебни програми за неформално УВ. Поддршка на социјалното партнерство и поврзаноста меѓу УВ и компаниите во контекст на учење во текот на животот. Следење на спроведувањето на Стратегијата за УВ. Предлагање измени на постоечките и развој на нови Стандарди на занимања и квалификации.
Совет за ОБ	Развој и предлагање на Стратегија за УВ. Предлагање на програми за УВ за финансирање од државниот буџет. Предлагање измени на постоечките и развој на нови Стандарди на занимања и квалификации
ЦРСО	Прилагодување на програми за средно стручно образование на возрасни; Предлагање стандарди за акредитирани провајдери на посебни програми за неформално УВ. Поддршка и супервизија на формалните програми за образование на возрасни; Прилагодување на програми за општи предмети во СОО за возрасни.
БРО	Прилагодување на програми за основно образование на возрасни. Предлагање стандарди за акредитирани понудувачи на посебни програми за неформално УВ. Поддршка и супервизија на формалните програми за образование на возрасни. Прилагодување на програми за општи предмети во средното стручно образование за возрасни.
МЕТ	Учество во спроведувањето на политиките за УВ. Проценка на потребите од до- и преквалификација (up- и reskilling). Упатување предлози до ЦОВ за потребите од до- и преквалификација. Учество во подготовка и усогласување на стручни квалификации. Иницирање развој на нови стандарди на квалификации. Предлагање измени на постоечките и развој на нови стандарди на занимања и квалификации. Усвојување на нови стандарди на занимања.
ЕЛСУ	Предлагање посебни програми за УВ. Анализа на потребите на локалниот пазар на труд. Известување до ЦОВ за потребите на локалниот пазар на труд. Воспоставување јавна установа за УВ.

Институција	Обврски*
	Обезбедување средства за јавни установи за УВ. Одржување на општински регистар на јавни провајдери на УВ. Развој и финансирање на посебни програми за неформално УВ.
Комори / Здруженија на работодавачи	Предлагање посебни програми за УВ. Предлагање измени на постоечките и развој на нови Стандарди на занимања и квалификации. Подготовка на анализа на потребите на пазарот на труд и објавување на веб-страница. Предлагање измени и дополнувања на постоечките посебни програми за УВ. Воспоставување институција за УВ. Развој и финансирање на посебни програми за неформално УВ.
Синдикати	Воспоставување институција за УВ. Развој и финансирање на посебни програми за неформално УВ. Предлози за е унапредување на условите за практична обука.
АВРСМ	Собирање и дистрибуирање информации поврзани со пазарот на труд. Советување во врска со вработување и кариерно водење. Пронаоѓање работа за активни барачи на работа. Спроведување на Оперативниот план за активни програми и мерки и услуги на пазарот на труд
НРК-Одбор	Проценка на политиките во образование, вработување и доживотно кариерно водење. Препорака за унапредување на поврзаноста на образованието со компаниите. Одобрување на Стандарди на квалификации за програми за УВ. Одобрување на апликации од провајдери за спроведување на курсеви и издавање микро-потврди.
НРК Секторски комисии	Анализа на развојот и трендовите на пазарот на труд. Предложување секторски квалификации за нивоата II–Vb. Анализа и предлагање измени на постоечките квалификации и предлог за развој на нови квалификации. Евалуација на Стандарди на квалификации. Анализа на постоечките Стандарди на занимања, предлагање измени и развој на нови.

* Одговорностите означени со исти бои се споделени помеѓу различни институции.

АНЕКС VI – ИНСТИТУЦИОНАЛНА ЗАСТАПЕНОСТ ВО ТЕЛАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ, НАСОЧУВАЊЕ И КООРДИНАЦИЈА ВО УЧЕЊЕТО НА ВОЗРАСНИ

Институција учесничка	Управен одбор на Центарот за образование на возрасни	Совет за ОВ	Национален одбор на НРК	Секторски комитети на НРК	Координација на имплементација та на НРК.
Министерство за образование и наука	✓	✓	✓	✓	✓
Центар за образование на возрасни	✓	✓	✓	✓	
Центар за развој на стручно образование		✓	✓	✓	
Министерство за економија и труд	✓		✓		✓
Биро за развој на образованието		✓	✓	✓	
Агенција за вработување		✓			
Министерство за финансии		✓			
Стопански комори	✓	✓	✓	✓	
Занаетчиска комора	✓	✓		✓	
Здружение на работодавачи		✓	✓	✓	
Здружение на единици на локална самоуправа (општини)	✓	✓			
Национална агенција за европски образовни			✓		

Институција учесничка	Управен одбор на Центарот за образование на возрасни	Совет за ОВ	Национален одбор на НРК	Секторски комитети на НРК	Координација на имплементација та на НРК.
програми и мобилност ²⁹					
Синдикати		✓	✓	✓	
Универзитети			✓	✓	
Агенција за поддршка на претприемништвото		✓			
Експерти за образование на возрасни		✓			

²⁹ Земјата активно учествува во европските образовни програми во областа на образование на возрасни (ОВ) и стручно образование и обука (VET): Erasmus+ и EPAL, со што се поддржува меѓународниот професионален развој на понудувачите и стручните лица во ОВ.

АНЕКС VII – ИЗВОРИ, ВИДОВИ И ОБЕМ НА ФИНАНСИРАЊЕ

Извор на финансирање	Вид на програма	Обем на финансирање
Буџетот на Северна Македонија покрива ЗАКОНСКИ ЗАДОЛЖИТЕЛНИ	1. Програми за завршување на основното образование за возрасни; 2. Програми за оформување на средното образование за возрасни со завршено основно образование; 3. Функционирање на институциите основани од државата (ЦОВ, РЦСОО, специјализирано училиште за основно образование А. С. Макаренко); 4. Следење, поттикнување и поддршка на развојот на научната и образовната технологија.	1. Оваа буџетска линија е новововедена. Износот во оваа буџетска линија не е однапред дефиниран; 2. Буџетот за оваа активност за 2024 година беше 96 230,00 евра; 3. Буџет на ЦОВ, во 2023 година, 0,09% од буџетот за образование. Во 2024 година, буџетот на ЦОВ беше 314.804,00 евра Специјализирано училиште А.Ц. Макаренко – 157 900,00 евра за 2025 година за програми за завршување на основното образование за возрасни. Ќе се зголеми во 2026 година; 4. Тековно истражување. Буџетот ќе се планира врз основа на наодите.
Буџетот на Северна Македонија СМЕЕ / МОЖЕ да покрие НЕ Е ЗАКОНСКИ ЗАДОЛЖИТЕЛНО	5. Настава и други видови опрема за јавните установи за УВ; 6. Трошоци за ВНИУ, што доведува до стекнување квалификација од НРК Ниво I (основно образование); 7. Трошоци за имплементација на посебни програми за УВ; 8. Развој и имплементација на програми за УВ.	До 2024 година, ЦОВ не потроши никакви средства за ставките 5, 6, 7 и 8. Исклучок е ставката 7, каде што 6.625,00 евра од наплатените надоместоци за верификација беа потрошени за провизии за верификација (кои ги прегледуваат програмите доставени од провајдерите на услуги).
Буџетот на ЕЛС	Трошоци поврзани со спроведување на програми за образование на возрасни коишто ги нудат јавните провајдери на образование за возрасни основани од локалната самоуправа. Редовно одржување на јавните институции за образование на возрасни основани од локалната самоуправа. Инвестиции во јавните институции за образование на возрасни основани од локалната самоуправа.	Нема податоци за распределбата на буџетот на општините.
Оперативен план за активни програми и мерки на пазарот на трудот	Сегмент 3 – Обуки, Сегмент 4 – Дигитални вештини и Сегмент 5 – Практикации	Вкупен износ за 2, 3 и 4 од приближно 5,6 милиони евра (приближно 14,6% од вкупниот износ на целата програма од 39 милиони евра)

АКРОНИМИ

EPALE	Електронска платформа за учење на возрасни во Европа
МК	Република Северна Македонија
NEET	лица кои не се вработени, не се вклучени во образование или обука
OECD	Организација за економска соработка и развој
STEM	наука, технологија, инженерство и математика
ABPCМ	Агенција за вработување на Република Северна Македонија
БРО	Биро за развој на образованието
ВНИУ	валидација на неформално и информално учење
ДЗС	Државен завод за статистика
ДПИ	Државен просветен инспекторат
ДУ	доживотно учење
EAAL	Европска агенда за учење на возрасни
ЕЛС	единици на локалната самоуправа
ETF	Европска Тренинг Фондација
ЕУ	Европска Унија
ИКТ	информациска и комуникациска технологија
МЕТ	Министерство за економија и труд
МОН	Министерство за образование и наука
МРК	Македонска рамка на квалификации
НАЕОПМ	Национална агенција за европски образовни програми и мобилност.
НРК	Национална рамка на квалификации

ОВ	образование на возрасни
ОВ Совет	Совет за образование на возрасни
ОГУДУ	Отворени граѓански универзитети за доживотно учење
ПВСР	Програма за вработување и социјални реформи
РЦСОО	Регионални центри за стручно образование и обука
СОО	стручно образование и обука
УБР	учење базирано на работа
УВ	учење на возрасни
ЦОВ	Центар за образование на возрасни
ЦРСО	Центар за развој на стручното образование

РЕФЕРЕНЦИ

Центар за образование на возрасни. (2025). *Стратегија за образование на возрасни 2025 – 2030, AdultEd: Трансформирање на животи, градење иднина*. Скопје: Центар за образование на возрасни. Преземено од: https://epale.ec.europa.eu/system/files/2025-05/AE%20strategy%202025%20-%202030_MKD.pdf#.

Агенција за вработување на Република Северна Македонија. (2025). *Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот*. Преземено на 10 јули 2025 година, од <https://av.gov.mk/operativen-plan.nspix>.

Европска комисија: Извршна агенција за образование и култура на Европа. (2021). *Образование и обука за возрасни во Европа: Градење инклузивни патишта до вештини и квалификации*. Канцеларија за публикации на Европската Унија. Преземено од: <https://data.europa.eu/doi/10.2797/788535>.

Европска фондација за обука. (2024). *Клучни политички случувања во образованието, обуката и вработувањето - Северна Македонија*. Европска фондација за обука. Преземено од: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2024-12/Country%20Fiche_North%20Macedonia_2024_EN_web%20%281%29.pdf.

Извештај Евридика. (2021). *Образование и обука за возрасни во Европа. Извршна агенција за образование и култура на Европа*. Преземено од: <file:///C:/Users/User/Downloads/adult%20education%20and%20training%20in%20europe-EC0221440ENN.pdf>.

Влада на Република Северна Македонија. (2025). *Национална Стратегија За Развој 2024-2044*. Скопје. Преземено од: https://www.nrs.mk/content/NDS%206.11.2024_EN.pdf.

Картунен, А. (2025). *Стратегија за образование на возрасни 2025-2030*. Центар за образование на возрасни Северна Македонија. Скопје: Центар за образование на возрасни.

Центар за доживотно учење. (б.д.). Квалитативно истражување: „Тековни политики, практики и предизвици во поддршката и јакнењето на ранливите млади.“ Преземено на 13 јули 2025 година, од <https://profilpass.mk/wp-content/uploads/2024/05/CRM0095-Survey-report.pdf>.

Министерство за образование и наука. (2018). *Закон за отворени граѓански универзитети за доживотно учење*. Скопје. Преземено на 10 јули 2025 година, од <https://mon.gov.mk/page/?id=2055>.

Министерство за образование и наука. (н.д.). *Развоен концепт за основање на регионален центар за стручно образование и обука*. Преземено на 10 јули 2025 година, од <https://mon.gov.mk/content/?id=5895>.

Министерство за образование и наука. (н.д.). *Закон за Национална квалификациска рамка*. Преземено на 10 јули 2025 година, од <https://mon.gov.mk/stored/document/Zakon%20za%20NRK%20mk.pdf>.

Министерство за образование и наука. (н.д.). *Закон за средно образование*. Преземено на 10 јули 2025 година, од <https://mon.gov.mk/page/?id=2055>.

Министерство за европски прашања. (2025). *Национална реформска агенда на Северна Македонија 2024-2027*. Скопје. Преземено на 10 јули 2025 година, од Министерство за европски

прашања, Национална реформска агенда на Северна Македонија 2024, од <https://mep.gov.mk/en-GB/eu-integracii/plan-za-rast-za-zapaden-balkan-i-reformska-agenda/reformska-agenda-na-severna-makedonija-20>.

Национална агенција за европски образовни програми и мобилност. (11 јули 2025 година). Работилници за стандарди и квалификации на кариерниот советник. Преземено од: <https://www.na.org.mk/News/NewsDetails/309>.

ОЕЦД. (14 јули 2025). *Северна Македонија, Успех на учениците*, (PISA 2022). Преземено од: <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=MKD&treshold=5&topic=PI#:~:text=In%20North%20Macedonia%2C%2027%25%20of,mathematics%20was%20375%20score%20points>.

Наука, М. о. (2025). Образовна стратегија 2018-2025. Скопје. Преземено на 9 јули 2025 година, од <https://mon.gov.mk/page/?id=2048>.

Наука, М. о. (н.д.). Закон за средно образование. Преземено на 10 јули 2025 година, од <https://mon.gov.mk/page/?id=2055>.

ДЗС, С. С. (2023). Образование на возрасни во Република Северна Македонија Резултати од Анкетата за образование на возрасни, 2022 година. Скопје: Државен завод за статистика. Преземено јули 2025 година, од https://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstienie_en.aspx?rbrtxt=128.

ДЗС, С. С. (2023). Статистички годишник 2023. Скопје: Државен завод за статистика на Република Северна Македонија. Преземено од: <https://www.stat.gov.mk/publikacii/2023/SG2023-web.pdf>.

ДЗС, С. С. (2024). Статистички годишник на Република Северна Македонија. Скопје: Државен завод за статистика. Преземено од: https://www.stat.gov.mk/prikaziposlednapublikacija_en.aspx?id=34.

УНДП. (2024). Проценка на дигиталната подготвеност >> ПДП Северна Македонија. Преземено од: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-01/dra_mk_06.pdf.

УСАИД. (н.д.). Мрежа за вештини за вработување на млади во Македонија (YES) – Извршно резиме и достигнувања. Преземено на 12 јули 2025 година, од <https://edc.org/wp-content/uploads/2024/10/Summary-YES-Macedonia.pdf>.